

УДК 376:005.745](082
ББК 74.3я431
С71

Рецензенти:

Конопляста С.Ю.

доктор психологічних наук, професор, професор кафедри логопедії і логопсихології НПУ ім. М.П. Драгоманова

Миронова С.П.

доктор педагогічних наук, професор кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Яковлєва С.Д.

доктор психологічних наук, професор кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Редакційна колегія

Бєлова О.Б., кандидат педагогічних наук, доцент; **Бугера Ю.Ю.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Буйняк М.Г.**, кандидат педагогічних наук; **Вержиковська О.М.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Гаврилов О.В.**, кандидат психологічних наук, доцент (відповідальний редактор); **Гаврилова Н.С.**, кандидат психологічних наук, професор; **Галецька Ю.В.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач; **Докучина Т.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Константи́нів О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар); **Левицький В.Е.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Лісова Л.І.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач; **Мілевська О.П.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Миронова С.П.**, доктор педагогічних наук, професор; **Михальська С.В.** доктор психологічних наук, доцент; **Михальська Ю.В.** кандидат психологічних наук, доцент; **Рудзевич І.Л.**, кандидат психологічних наук, доцент; **Сімко А.В.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач; **Ткач О.М.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач; **Чопік О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент.

Друкується за ухвалою вченої ради

факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 4 від 27 квітня 2021 року)

С71 Спеціальна освіта: проблеми та перспективи матеріали XIV-ї Міжнародної науково-практичної конференції 15-16 квітня 2021 р. / за ред. О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2021. 191 с.

ISBN 978-617-95084-4-8

У електронному збірнику пропонуються тези доповідей, представлених на XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Спеціальна освіта: проблеми та перспективи», представлено широкий спектр наукових пошуків та практичних досліджень вітчизняних та закордонних науковців у напрямку організації роботи з особами з особливими освітніми потребами різних вікових груп та нозологій.

ISBN 978-617-95084-4-8

УДК 376:005.745](082
ББК 74.3я431

© Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЗМІСТ

Афузова Г.	Доступність інформації для осіб з інвалідністю як ознака рівноправного суспільства	7
Білогаш О.Ф.	Здоров'язбережувальні технології у створенні оптимальних умов навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами	10
Бабаніна І.О.	Діагностика та корекція нерізко вираженого загального недорозвинення мовлення у дітей	15
Барна Х.	Особливості корекції фонетико-фонематичних порушень у дітей із заїканням	17
Бацура Г.	Робота з батьками – дзеркало роботи педагога	21
Бойчук Ю.	Особливості формування емоційно-вольової сфери	
Казачінер О.	у дітей із затримкою психічного розвитку	24
Галій А.		
Боловіна Н.	Навчання в закладі музичного мистецтва як елемент соціалізації молодших школярів з інтелектуальними порушеннями	28
Байер О.		
Бугера Ю.Ю.	Особливості використання різних видів арт-терапії	
Брикова О.С.	в роботі з батьками дітей з особливими освітніми потребами	31
Бура А.	Технологія «створення ситуації успіху» у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	34
Валько Т.	Вплив батьків на формування уявлень про сім'ю у підлітків з інтелектуальними порушеннями	38
Веселовська А.	Роль музикотерапії в корекційно-розвивальній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	40
Гаврилов О.В.	Сучасні аспекти організації роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку	43
Акменс Л.М.		
Гаврилова Н.С.	До питання дослідження рівня розвитку навички спілкування у дітей з розладами спектру аутизму	46
Константинів О.В.		
Гаврилов О.В.		
Галецька Ю.В.	Особливості розвитку зв'язного мовлення учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями	50
Галущенко В.	Особливості сприймання музичного матеріалу дітьми дошкільного віку з порушеннями розвитку	54
Галущенко В.	Стимулювання мовленнєвої активності дітей молодшого дошкільного віку	57
Іванова М.		
Гевчук Н.С.	Дослідження особливостей соціально-реабілітаційної роботи з сім'ями, які виховують дитину з особливими освітніми потребами	60
Дідик Н.М.		

Гладченко І. Супрун Д. Супрун М. Глушенко К.О.	Започаткування та розвиток в Україні системи підготовки науково-педагогічних кадрів спеціальних педагогів	63
Голдобрей Л.	Психологічні труднощі батьків при народженні дитини із порушенням розвитку	68
Гудзенко Н.Г.	Сутність впровадження методики «розвиваючого руху» Вероніки Шерборн	71
Гупаловська В.	Традиційні та інноваційні методи формування та розвитку усного мовлення у дітей з порушенням слуху	75
Дмитрієва І. Одинченко Л. Іваненко А. Єфименко М.	Психокорекційна робота та соціальна реабілітація за методом короткотермінової терапії, сконцентрованої на вирішенні проблеми (BSFT)	80
Дмитрієва І. Одинченко Л. Іваненко А. Єфименко М.	Особливості формування правописної компетенції в учнів спеціальної школи	83
Івашура Н.С.	Голосові акустичні комунікації у фізичному розвитку дошкільників із порушеннями опорно-рухового апарату	86
Кабельнікова Н.	Напрямки роботи з батьками підлітків з інвалідністю	90
Кантаржи В.К.	Прогностичне значення неврологічної симптоматики у діагностиці стертої дизартрії в ранньому віці	93
Карсканова С.	Принципи трудотерапії у фізичній реабілітації дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату	97
Кирковська В.	Особливості психологічного консультування батьків дитини з особливими освітніми потребами	101
Кисличенко В.	Робота із слухопротезованими та імплантованими дітьми на індивідуальних заняттях з розвитку слухо-зорово-тактильного сприймання	104
Коваленко В.	Актуальні питання логопедичного супроводу у сучасних умовах	109
Косовська А.	Психолого-педагогічні умови соціалізації та розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в гуртках художньо-естетичного напрямку	112
Литв'яков М.	Командна робота в професійній діяльності корекційного педагога	116
	Можливі напрями гідрокорекції в оптимізації психічного стану дітей із психомоторними порушеннями	119

Ляшко В.В.	Педагогічна реабілітація в системі комплексної реабілітації дітей з атиповим розвитком: концептуальні аспекти	122
Манчуленко Л.	Гуманістична спрямованість як основа професійної підготовки фахівця інклюзивної освіти	126
Марціновська І.П.	Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах позашкільного закладу освіти	129
Матвеева Н.	Використання новітніх технологій у роботі з учнями з порушеннями писемного мовлення	131
Пінчук Ю.В.	Організація логопедичної служби в інклюзивно-ресурсних центрах України	135
Притиковська С. Вікол М.	Історичний аспект вивчення оперативної пам'яті	139
Прядко Л.	Актуальні питання дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами	142
Савінова Н.В. Кутержинська К.М.	Кейс-технології як сучасний інноваційний засіб формування професійного світогляду вчителів-логопедів	145
Сімко А.В.	Альтернативна комунікація в системі роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями	148
Співак В.І. Боршуляк Н.С. Ткач О.М.	Особливості психічного розвитку дітей з ДЦП Вивчення особливостей голосових та поведінкових реакцій дітей раннього немовлячого віку	151 154
Товстоган В.	Інтерактивні технології в системі підготовки фахівців зі спеціальної освіти	158
Хомик Т.В.	Шляхи подолання фонологічних труднощів у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення	161
Швалюк Т.	Практичне засвоєння граматичних явищ мови дітьми старшого дошкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення на лексико-граматичних заняттях	164
Шевченко В.	Розвиток освіти для дітей з порушеннями слуху в Україні (початок ХІХ – початок ХХІ)	169
Шевченко С.	Ключові вимоги до організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (2011-2017 рр.)	171
Шевченко Ю.	Загальні закономірності формування соціальних компетенцій у дітей із синдромом Дауна	173

Шпачинський Д.В.	Методичні засади щодо оволодіння програмним матеріалом закладу загальної середньої освіти учнями з дитячим церебральним паралічем	177
Шульженко Д.І.	Інтернальність як чинник психологічної готовності вчителів до інклюзивної форми навчання учнів із особливими освітніми потребами	181
Яковлева С.Д.	Особливості розвитку творчих здібностей в дітей з порушенням інтелектом	184
Сербалюк Ю.В.	Роль правових знань у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти	188

4. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посібник: НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ. ВД «ЕКМО». 2011.

5. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання: навч. посібник. Київ. Центр учбової літератури. 2014.

УДК 376.016:811.161.2-056.264

Хомик Т.В.

старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна)

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ФОНОЛОГІЧНИХ ТРУДНОЩІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Зміни в сьогочасному суспільстві, з метою його осучаснення, зобов'язують вдосконалення освітньої системи відповідно до нових потреб людства. Це вимагає від особистості достатніх умінь вибудовувати ефективну комунікацію з оточуючими. Здатність до її ініціювання та продуктивності забезпечується достатнім рівнем функціонування мовлення ще з дошкільного віку дитини.

На даний момент спостерігається тенденція до зростання кількості дітей з мовленнєвими труднощами різного генезу, зокрема й молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Характерною особливістю даної категорії є недостатній рівень сформованості основних компонентів мовленнєвої діяльності (фонологічний, лексичний, граматичний та зв'язне мовлення).

Наявність значних труднощів у функціонуванні всіх компонентів мовлення в учнів із ТПМ початкової ланки освіти підтверджують й наукові розвідки низки вчених (Л. Андрусішина, Т. Ахутіна, Н. Бабич, Л. Бартенева, Н. Гаврилова, В. Галущенко, Е. Данілавичюте, В. Ільяна, Л. Коваль, Ю. Коломієць, С. Конопляста, А. Король, Р. Лалаєва, З. Ленів, І. Марченко, О. Мастюкова, Н. Моїсеєнко, О. Олефір, Н. Пахомова, Т. Сак, Є. Соботович, К. Тичина, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.). Дослідники наголошують на негативному впливі даних порушень не лише на розвиток усного мовлення, оволодіння писемною продукцією та лінгвістичними знаннями школярами, а й на рівень їх когнітивного, психологічного та емоційного розвитку.

Зокрема, Н. Гаврилова, Е. Данілавичюте, В. Ільяна, Т. Мельніченко, Ю. Рібцун, І. Соботович, Є. Соботович, В. Тищенко та ін., досліджуючи

фонологічний компонент мовлення, підтверджують його недосконалість у порівнянні зі школярами з типовим розвитком.

Водночас, дослідниці А. Алмазової, О. Єлецької, О. Жильцова, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, Н. Нікашиної, Л. Спірової та ін. припускають, що прояви фонологічних труднощів не обмежуються лише порушеною звуковимовою. Фахівці акцентують увагу на негативному впливі недостатнього рівня функціонування фонологічного компоненту на повноцінний розвиток лексичної, граматичної та синтаксичної сторін мовлення; якісне опанування навичок читання і письма; оволодіння низкою лінгвістичних знань з рідної (української) мови та їх використання.

Отже, в залежності від рівня продукування фонологічного компоненту мовлення у молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення можна виокремити три найпоширеніші групи фонологічних труднощів.

Для *першої групи* труднощів характерними є низький рівень сформованості не лише фонематичних процесів, усного мовлення, слухових (сприймання, уваги, пам'яті, контролю) і зорових (уваги, пам'яті, контролю) функцій та операцій, а й рівня опанування та оперування лінгвістичними знаннями.

Друга група фонологічних труднощів визначається достатнім рівнем сформованості фонематичних процесів, усного мовлення й лінгвістичних знань. Однак, слухові функції та операції (сприймання, увага, пам'ять, контроль) мають низький рівень функціонування, а зорові – відповідають віковій нормі.

В *третьої групі* враховуються труднощі, яким притаманні дещо знижений рівень опанування лінгвістичних знань та продукування фонематичних процесів й усного мовлення. Проте відмічається недосконалість у сформованості зорових функцій та операцій (сприймання, увага, пам'ять, контроль).

Відповідно до виокремлених груп фонологічних труднощів, корекційно-розвиткову роботу необхідно проводити з урахуванням нейрофізіологічних механізмів їх виникнення, опорою на збережені аналізатори (слухові та зорові функції та операції) та поступовість опанування лінгвістичних знань.

Зважаючи на зазначене, виокремлюється декілька напрямів корекційної роботи з урахуванням структури фонологічних труднощів.

Перший напрямок передбачає розвиток слухових, зорових функцій та операцій і фонематичних процесів. А саме: слухових функцій та операцій (сприймання, уваги, пам'яті та контролю); фонематичних процесів (звукового аналізу/синтезу у внутрішньому та зовнішньому планах, фонематичних уявлень); зорових функцій та операцій (сприймання, уваги, пам'яті, контролю на матеріалі літер та їхніх елементів).

Другий напрямок спрямований на розвій слухових функцій та операцій і фонематичних процесів: слухових функцій та операцій (сприймання, уваги, пам'яті та контролю); фонематичних процесів (звукового аналізу/синтезу у внутрішньому та зовнішньому планах, фонематичних уявлень).

Третій напрямок зорієнтований на розвиток зорових функцій та операцій і фонематичних процесів. На даному напрямку проводиться робота, яка

спрямована на удосконалення фонематичних процесів (звукового аналізу/синтезу у зовнішньому плані й фонематичних уявлень) та зорових функцій та операцій (сприймання, уваги, пам'яті, контролю на матеріалі словосполучень, речень та тексту).

На кожному з означених напрямів зосереджується увага не лише на розвитку зорових і слухових функцій та операцій, а й вдосконаленню слухового аналізатору ієрархічно нижчого рівня (сприймання, увага, пам'ять та контроль) та ієрархічно вищій рівня його функціонування (фонематичні процеси).

Варто зауважити, що зміст пропонованого матеріалу для подолання фонологічних труднощів характеризується поетапністю опанування лінгвістичних знань відповідно до змісту навчальної програми з «Української мови» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Отже, висвітлені шляхи подолання фонологічних труднощів у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення можуть бути реалізованими як на уроках української мови так і на корекційно-розвиткових заняттях в межах початкової ланки освіти з урахуванням нейрофізіологічних механізмів помилок, опорою на найзбереженіші аналізаторні системи, рівень опанування лінгвістичних знань, індивідуальні особливості та можливості означеної категорії учнів.

Список використаних джерел

1. Данілавічюте Е.А. Діагностика стану сформованості складових мовленнєвої діяльності, що зумовлюють оволодіння навичок читання. *Теорія і практика сучасної логопедії : Збірник наукових праць*. Київ. 2006. Вип. 3. С. 119–136.
2. Ільяна В. М. Визначення актуального рівня розвитку фонематичних процесів як одного з показників готовності до оволодіння читанням. *Діти з особливими потребами в освітньому просторі : збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології*. Київ. Симоненко О. І. 2019. С. 64-74
3. Мельніченко Т. В. Формування фонологічного компоненту мовлення в учнів 5-6 класів з тяжкими мовленнєвими розладами : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки. Київ. 2017. 282 с.
4. Рібцун Ю. В. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та психологія*. Київ. 2012. Вип. 22. С. 219–222.
5. Соботович Є. Ф. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Теорія і практика сучасної логопедії : Збірник наукових праць*. Київ. 2004. Вип. 1. С. 7-35.
6. Тищенко В. Фонематичні процеси в онтогенезі дитячого мовлення та методика діагностики їх порушень. *Методичні рекомендації*. Київ. 2011. 22 с.